

De Groepscode

7 OKTOBER 2024

RENÉ VAN ENGELEN

1

Inhoud

1. Wat is een groep?
2. Dynamiek en ontwikkelingsfase
3. Groepsontwikkeling
4. Positieve en negatieve groep
5. Intensiteit van het groepsvormend proces
6. Invloed van de professional
7. Groepsvorming beïnvloeden

2

1. Groep

The Robbers' Cave Experiment

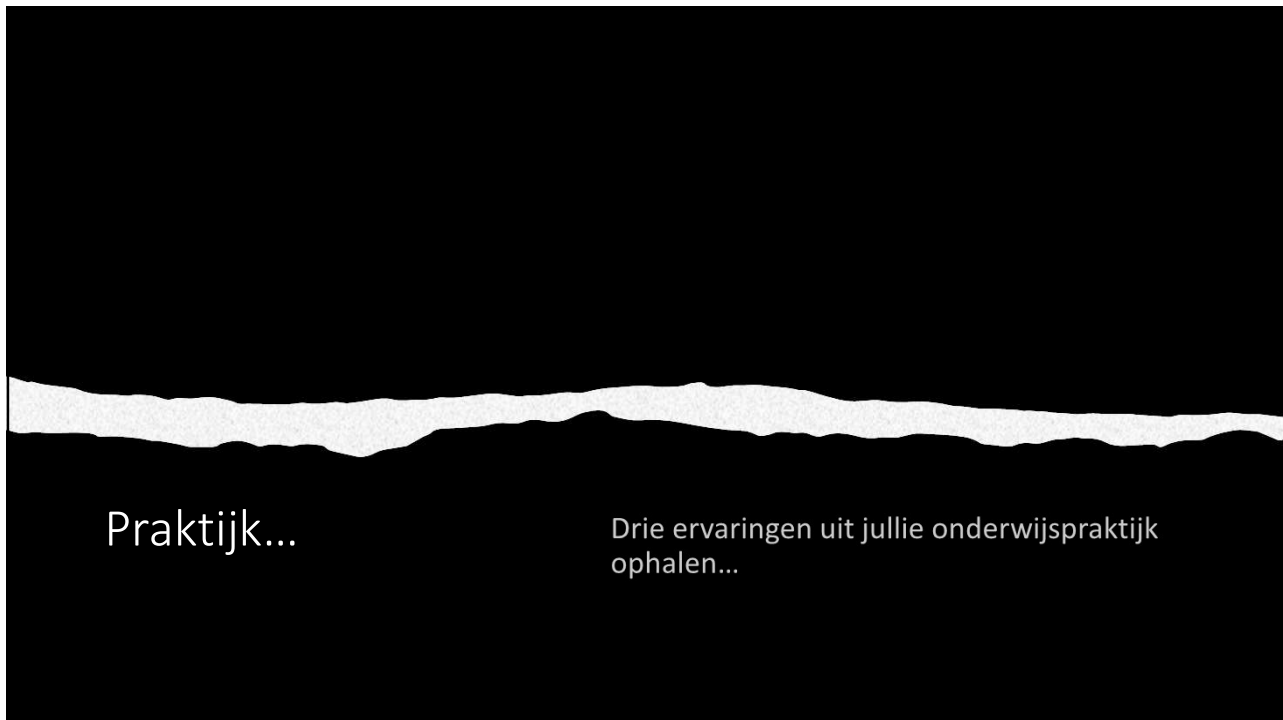
Een groep is een sociale eenheid die bestaat uit een aantal individuen die op een bepaald moment in min of meer vaststaande, onderling afhankelijke status- en rolrelaties met elkaar staan, en die expliciet of impliciet een reeks normen en waarden bezit die het gedrag van de individuele leden reguleren, althans in zaken die van belang zijn voor de groep.

3

Groepsdynamiek

Alle processen die plaatsvinden tussen leden van een groep.

4

5

2. Dynamiek en ontwikkelingsfase

Ontwikkelingsfasen

- het jonge kind (tot en met 7 jaar)
- de preadolescentie (8 t/m 10 jaar)
- de vroege adolescentie (11 t/m 13 jaar)
- de midden-adolescentie (14 t/m 16 à 17 jaar)
- de late adolescentie (16 à 17 jaar t/m 22 à 25 jaar)

Jelle Jolles

6

Jonge kind

- Het jonge kind is gericht op de volwassene en minder op de andere groepsleden van de eigen leeftijd.
- Ze spelen parallel (naast elkaar).
- Dynamiek is gemakkelijk te beïnvloeden omdat de kinderen gericht zijn op de volwassene.
- Socialisatie treedt op door papegaaigedrag (leren door imitatie).

7

Jonge kind

De normen die de kinderen op deze leeftijd opdoen, vormen de basis voor het gedrag op latere leeftijd.

- Kunnen goed onderscheid maken tussen school- en thuisnormen als de thuisnorm niet wordt afgekeurd.

8

Preadolescentie

Veranderingen in de hersenen zetten de kinderen ertoe aan meer relaties aan te gaan en de wereld verder te verkennen.

- Kinderen richten zich meer en meer op elkaar.
- Hebben nog geen ervaring in hoe je omgaat met verschillende sociale situaties, gaan hier de eerste ervaringen mee opdoen.
- 'Nieuwe werelden' gaan een grotere rol spelen (bijvoorbeeld sportclub, scouting, muziekles, vriendengroep).

Preadolescentie

- Er ontstaan meer omlijnde en in gedrag zichtbare normen in groepen.
- Ze gaan vaker samen van alles ondernemen.
- Kinderen nemen vaker het initiatief.
- De mening van de groepsleden wordt belangrijker ten opzichte van de volwassenen.

Vroege adolescentie

De ervaringen in deze fase bepalen hoe en hoe goed latere ervaringen kunnen worden opgeslagen. Daarmee zijn die ervaringen en de leef- en leeromgeving verantwoordelijk voor de persoonlijke groei en ontwikkeling.

Jelle Jolles

- Jongere doet nieuwe ervaringen op.
- Groepen maken belangrijk deel uit van leef- en leeromgeving.

Als zo'n groep negatief is, heeft dat gevolgen voor de rest van het leven: pesten, uitsluiten, angst, fysieke en mentale mishandeling.

11

Vroege adolescentie

- Kunnen al complexere taken aan, maar kunnen ook nog steeds snel afgeleid zijn.
- Lastig om prioriteiten te stellen en keuzes te maken.
- Er wordt nog vaak impulsief gereageerd.
- Zelfregulatie is nog volop in ontwikkeling.
- Willen graag bij de groep horen. Nog minder oog voor grotere wereld daarbuiten.
- Balans tussen denken en voelen is nog niet voorspelbaar.

10/7/2024

12

3. Groepsontwikkeling

Zesfasenmodel van Remmerswaal

Groepsvormende processen zijn niet lineair

- Voorfase
- Oriëntatiefase
- Invloedsfase
- Affectiefase
- Fase van de autonome groep
- Afsluitingsfase

13

- Zorg voor een goede overdracht
- Stel groepen bewust samen als je die mogelijkheid hebt
- Denk goed na over de indeling in het lokaal
- Denk na over de doelen die met de groep samen gaat stellen (vakinhoudelijk en pedagogisch) – sluit aan bij collega's en de lijn van de school
- Denk na over je pedagogisch en didactische aanpak (o.a. structuur in lessen aanbrengen) – denk nu al na over je klassenmanagement
- Leerlingen vinden het spannend

Voorfase

14

Uitwisselen...

(mix tweetal)

- Bedenk wat jij in de voorfase hebt gedaan.
- Ga staan, steek je hand op en zoek iemand die ook de hand omhoog heft.
- High five, wissel kort uit en zoek de volgende met de hand omhoog.

15

Oriëntatiefase

Aftasten

Doel: duidelijkheid krijgen over elkaar (wanneer hoor ik bij de groep, wat kan hier wel en niet, in hoeverre kan ik mijzelf blijven)

Wees duidelijk en voorspelbaar als leerkracht

16

Invloedsfase

- Deze fase gaat over macht, invloed, dominantie, gezag en verantwoordelijkheid.
 - De leerlingen willen meer greep krijgen op wat er in de groep gebeurt.
 - Conflicten en spanningen zijn essentieel en horen erbij.
 - De hiërarchie wordt duidelijk, nu kan er taakgericht worden gewerkt.
-

17

Affectiefase

- Deze fase gaat over hoe je met elkaar omgaat.
- In deze fase wordt duidelijk hoe de jongeren zich tot elkaar verhouden.
- Zeker in de vroege adolescentie is dit een spannende fase i.v.m. hun identiteitsontwikkeling.
- Vergroot de vrije ruimte, ook als leerkracht.

18

Venster van Joe Luft en Harry Ingham

JOHARI venster	Wat een ander van jou ziet	Wat een ander niet van jou ziet
Wat jij van je zelf kent / bewust bent	A <i>Vrije ruimte</i>	B <i>Privé persoon</i>
Wat jij niet van jezelf kent/bewust bent	C <i>Blinde vlek</i>	D <i>Onbekend</i>

19

Autonome fase

- De leden van de groep voelen zich veilig, de groep gaat functioneren.
- Er kan geleerd worden, zowel cognitief als sociaal-emotioneel.
- De groep vertoont de kenmerken van een positieve groep.

20

Afsluitingsfase

Afscheid: wanneer de groep uit elkaar gaat (meestal aan het einde van het schooljaar)

Zorg voor rituelen om afscheid te nemen van elkaar.

Afronding: wanneer je iets afsluit met een groep. Je kijkt met de groep terug naar het proces en of de doelen zijn gehaald (gedurende het jaar en aan het einde van het schooljaar).

Rond bijvoorbeeld een blok af met het maken van presentaties in groepjes waarin leerlingen zetten wat ze hebben geleerd (posters, ppt, enz.).

21

Schoudermaatje...

- Bedenk een goede afronding van een blok leerstof voor jouw klas. Hoe kijk je hiermee terug naar het proces en of de doelen gehaald zijn.
- Wissel het idee uit met je schoudermaatje.

22

4. Positieve groep: heeft fases doorlopen

Kenmerken:

- Groepsleden hebben het gevoel zichzelf te kunnen zijn
- De groepsleden kunnen taakgericht (samen)werken
- Er is een sterke cohesie in de groep
- De groepsleden voelen zich vertrouwd met elkaar

Een positieve groep kent een sterke cohesie waarbij de groepsleden het gevoel hebben zichzelf te kunnen zijn, er taakgericht gewerkt kan worden en waar de groepsleden zich vertrouwd voelen met elkaar.

23

Negatieve groep

Een negatieve groep is een groep waar angst heerst, er geen of weinig cohesie is, waar buitengesloten wordt, waarbij de groepsleden niet zichzelf kunnen zijn, er niet taakgericht gewerkt kan worden, de hiërarchie constant onder druk staat en er geen of weinig onderling vertrouwen is.

Kenmerken:

- Er is weinig tot geen cohesie, de hiërarchie staat constant onder druk.
- Angst, dreiging en onzekerheid.
- De groepsleden kunnen minder of geheel niet taakgericht (samen)werken.
- De groepsleden voelen zich niet veilig en vertrouwd met elkaar.

24

5. Intensiteit groepsvormend proces

Hoe intens groepsvormend proces is, is afhankelijk van de volgende zes zaken:

- *Hoe groter de verandering in de samenstelling van de groep, hoe sterker het groepsvormende proces optreedt.*
- *Hoe jonger de leerlingen, hoe groter de directe invloed van de leraar op de vorming van de normen en het groepsvormende proces.*
- *Hoe ouder de leerlingen, hoe minder intens de groepsvorming (dit is het beste zichtbaar in het VO).*

25

Intensiteit groepsvormend proces - vervolg

- *Hoe duidelijker de leraar normen communiceert in woord en daad, hoe minder intens het proces van groepsvorming.*
- *Hoe duidelijker de normen binnen de hele school, hoe minder intens de groepsvormende processen.*
- *Hoe professioneler de leraar en de school als geheel, hoe minder intens de groepsvormende processen verlopen.*

26

6. Invloed van de professional op de groep

- Het gedrag van de leerkracht is bepalend voor het functioneren van de groep.
- Leraren beïnvloeden het individu en de groep.
- De rol van leraar is in de groepsdynamiek bijzonder.

27

Effectieve leerkracht (Marzano)

De effectiefste leraren zijn degenen die:

- doelen stellen;
- feedback geven;
- interactie met nieuwe leerstof bieden;
- ervoor zorgen dat er normen/regels zijn;

28

Effectieve leerkracht (Marzano)

- goede relaties onderhouden met hun leerlingen;
- hoge verwachtingen communiceren naar hun leerlingen;
- zorgen voor een leeromgeving waarin de leerlingen aandachtig en betrokken zijn;
- hun leerlingen ruimte geven om verantwoordelijkheden te nemen.

29

Ruimte voor het nemen van verantwoordelijkheid

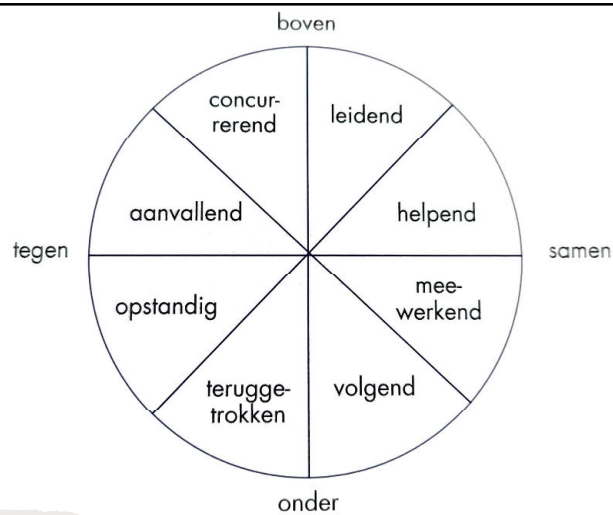
- Leerlingen maken zich normen eigen door de normen zelf toe te passen.
- Geef ruimte aan leerlingen om verantwoordelijkheden te nemen (zoals een leerling die de functie van sociaal werker vervult).
- Wees mild als het niet lukt: zie het als kans om de norm te leren.
- Ontwikkel veerkracht bij leerlingen: bij tegenslag nogmaals proberen tot het lukt (conflicten oplossen, samenwerken, enzovoort).
- Dennis: de schrik van de school!

Beate Letschert-Grabbe

30

De Roos van Timothy Leary

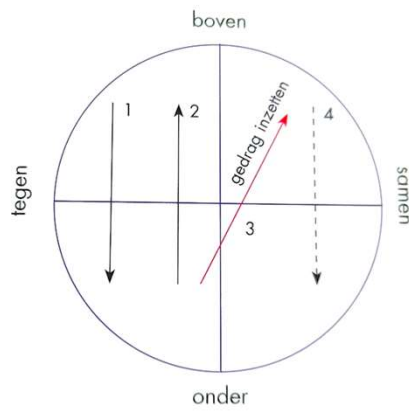
31

De leerkracht maakt het verschil

Hoe je als leerkracht een bepalende rol hebt...de casus van Damian

32

De leerkracht geeft de doorslag...

33

Ouders:
voorkom
parallele
werelden

34

Hedendaagse paradox

- Opvoeders (m.n. ouders) verlenen kind alle steun naar volgende toets/levensfase omdat ze de wereld een harde plek vinden.
- Echter: om volwassen te worden hebben jongeren het nodig om zelfstandig aan te kunnen rommelen en fouten te kunnen maken:
ondersteunen in ontwikkelen autonomie
- Theorie van stress inoculation (stressinenting): kleine beetjes stress helpen om later grotere uitdagingen het hoofd te bieden.
Voorbeeld: verkeerde trein stappen

35

7. Groepsvorming start proces

- In de eerste 5 fases kun je het proces beïnvloeden door een bewust programma
- Beïnvloeding verschilt per ontwikkelingsfase
 - Voor voorbeeldoefeningen: zie website
- Voorbeeld: [Blindemannetje](#)

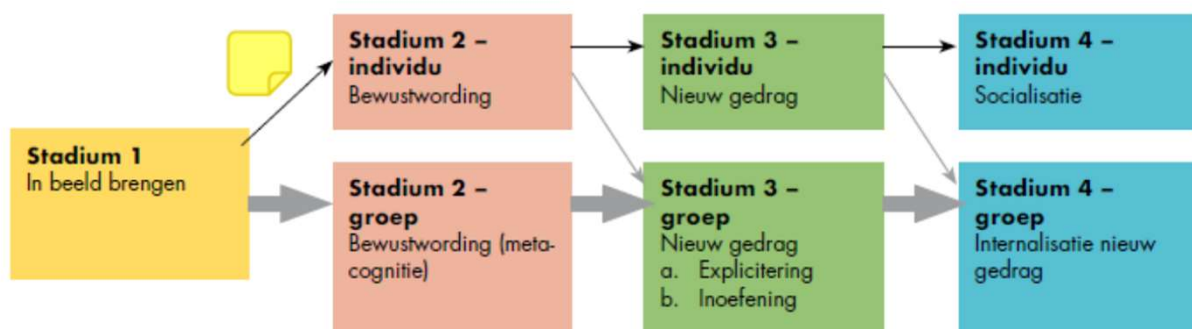
36

Als er nog zaken te verbeteren zijn (gedurende het schooljaar)...

- Breng in beeld wat de positieve elementen in de groep zijn en waar aan gewerkt moet worden
 - Dat kan d.m.v. drie tools
 - [Quickscan](#) positieve groep
 - Checklist rollen
 - Open sociogram
- Gebruik daarna het groepscoodemodel (voor de uitwerking: zie boek)
- Als de groep echt negatief is, is er een intensievere aanpak nodig volgens de zes-sporenaanpak (voor de uitwerking: zie boek)

37

Groepscoodemodel

38

